

Brüssel, 16. november 2022
(OR. en)

13070/22

Institutsioonidevaheline
dokument:
2008/0140(CNS)

SOC 537
ANTIDISCRIM 102
MI 700
JAI 1259
FREMP 196

ARUANNE

Saatja:	Eesistujariik
Saaja:	Alaliste esindajate komitee / nõukogu
Eelmise dok nr:	13067/22
Komisjoni dok nr:	11531/08 - COM(2008) 426 final
Teema:	Ettepanek: nõukogu direktiiv, mis käsitleb võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamist sõltumata isikute usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest – Eduaruanne

I. SISSEJUHATUS

Komisjon võttis 2. juulil 2008 vastu nõukogu direktiivi ettepaneku, mille eesmärk on laiendada kaitset usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerimise eest ka väljapoole tööhõive valdkonda. Kavandatava võrdset kohtlemist käsitleva horisontaalse direktiiviga, mis täiendab selles vallas kehtivaid EÜ õigusnorme¹, keelatakse diskrimineerimine eespool nimetatud põhjustel järgmistes valdkondades: sotsiaalkaitse, sh sotsiaalkindlustus ja tervishoid, haridus ning ligipääs kaupadele ja teenustele, sealhulgas eluasemele.

¹ Eelkõige nõukogu direktiivid 79/7/EMÜ, 2000/43/EÜ, 2000/78/EÜ ja 2004/113/EÜ.

Valdav enamik delegatsioone on ettepaneku suhtes põhimõtteliselt positiivselt meelestatud ning paljud on kiitnud heaks asjaolu, et ettepaneku eesmärk on täiendada olemasolevat õigusraamistikku, käsitledes kõiki nelja diskrimineerimise põhjust horisontaalse lähenemisviisi abil.

Enamik delegatsioone on kinnitanud, et on oluline edendada võrdset kohtlemist kui ELi ühist väärtust. Mitu delegatsiooni on eriti rõhutanud ettepaneku tähtsust ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni (UNCRPD) kontekstis. Mõni delegatsioon oleks siiski eelistanud puuetega inimeste suhtes kaugeleulatuvamaid sätteid.

Kuigi rõhutades diskrimineerimise vastase võitluse tähtsust, on mõned delegatsioonid pidanud varem küsitavaks vajadust komisjoni ettepaneku järele, millega nende arvates sekkutakse teatavates küsimustes liikmesriikide pädevusse ja mis on nende arvates vastuolus subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõttega. Teatavad delegatsioonid on samuti soovinnud täpsustusi ning väljendanud muret iseäranis seoses õiguskindluse puudumise, pädevuste jaotuse ning ettepaneku praktilise, rahandusliku ja õigusliku mõjuga.

Kaks delegatsiooni on säilitanud ettepaneku suhtes üldise reservatsiooni.

Praegu on kõik delegatsioonid säilitanud teksti suhtes üldise analüüsi reservatsiooni.

CZ ja DK on säilitanud parlamentaarset analüüsi reservatsiooni. Komisjon toetab püüdusi kompromissi saavutamiseks, kuid säilitab praeguses etapis analüüsi reservatsiooni kõikide oma ettepanekusse tehtud muudatuste suhtes.

Euroopa Parlament võttis oma arvamuse vastu nõuandemenetluse korras 2. aprillil 2009². Lissaboni lepingu jõustumise järel 1. detsembril 2009 kohaldatakse selle ettepaneku suhtes nüüd Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklit 19; seega on pärast Euroopa Parlamendilt *nõusoleku* saamist vajalik nõukogu ühehäälnene otsus.

² Vt dok A6-0149/2009. Praegune parlamendikoosseis nimetas raportööriks Alice Kuhnke (SE – Rohelised/EVF).

II. NÕUKOGU TÖÖ TŠEHHI EESISTUMISE AJAL

Pärast 2021. aastal toimunud arutelusid, mis keskendusid suures osas puuetega inimesi käsitlevatele sätetele³, jätkas sotsiaalküsimuste töörühm⁴ eelnõu läbivaatamist, tuginedes eesistujariigi Tšehhi esitatud suunisdokumendile⁵ ja uutele sõnastusettepanekutele⁶.

Eesistujariik kutsus oma suunisdokumendis delegatsioone üles esitama oma seisukohti teksti viimases versioonis sisalduvate sätete kohta, millega antaks liikmesriikidele õigus taotleda ajutist erandit nõudest näha ette mõistlikud abinõud puuetega inimeste jaoks. Eelkõige paluti delegatsioonidel anda teada, kas nad leiavad, et need sätted on kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga.

Lisaks paluti delegatsioonidel hinnata sellise erandi vajalikkust, võttes arvesse asjaolu, et direktiivi eelnõu juba sisaldab normi, et mõistlikke abinõusid ei tule võtta, kui see põhjustab põhjendamatut või ebaproportsionaalset koormust.

³ Vt dokumendid 9109/21 ja 14046/21.

⁴ Koosolekud toimusid 18. juulil ja 30. septembril 2022.

⁵ Dok 10626/22.

⁶ Dok 12063/22.

Delegatsioonide selge enamus väljendas (mõnel juhul esialgset) seisukohta, et pakutav erand ei ole kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga ja on ühtlasi tarbetu. Mitu delegatsiooni rõhutas samuti, et olemasolev säte, mille kohaselt tuleb mõistlikke abinõusid võtta üksnes juhul, kui sellega ei kaasne ebaproportsionaalset koormust, juba tagab piisava kaitse. Mõned teised delegatsioonid väljendasid samuti valmisolekut arutada muid võimalusi lahenduse leidmiseks, pidades silmas, et direktiivi vastuvõtmiseks on vaja ühehäälsust. Mõned teised delegatsioonid toetasid siiski mõtet väljapakutud erandi lisamist kaaluda, tunnistades samas vajadust jätkata tööd, et tagada kooskõla ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ja direktiivi vahel. Osa delegatsioone jäi lahtisele seisukohale ning nad rõhutasid selliseid küsimusi nagu vajadus paindlikkuse järele, et tulla toime finantskoormusega, mis tuleneks direktiivis sisalduvatest puuetega inimesi käsitlevatest sätetest, ning vajadus tagada, et erandid oleksid rangelt erandlikud ja ajaliselt piiritletud, piiratud ulatusega ja sihipärased.

Selle arutelu põhjal esitas eesistujariik Tšehhi Vabariik sõnastusettepanekud, mis sisaldasid järgmisi põhielemente:

- a) säte, millega antakse liikmesriikidele võimalus taotleda ajutist erandit mõistlike abinõude võtmise kohustusest, jäeti välja (artikli 15 lõiked 1a–1c);
- b) teksti lisati vabatahtlik täiendav kaheaastane ülevõtmisperiood (st kokku 6 aastat alates ettepaneku jõustumisest) kohustuse jaoks tagada mõistlike abinõude võtmine puuetega inimeste jaoks (artikli 15 lõige 2);
- c) samuti lisati teksti põhjendus, milles selgitatakse täiendava ülevõtmisperioodi lisamise vajadust (põhjendus 20c).

Enamik delegatsioone ja komisjoni esindaja toetasid seda, et tekstist jäetakse välja võimalus taotleda ajutist erandit mõistlike abinõude võtmise kohustusest. Enamik delegatsioone toetas ka ülevõtmisperioodi kavandatud pikendamist seoses kohustusega võtta mõistlikke abinõusid (või nõustus sellega). Teised delegatsioonid ja komisjoni esindaja ei saanud seda mõtet siiski toetada, kuna nende arvates oleks sellest tulenev ülevõtmisperiood kogukestusega 6 aastat liiga pikk. Mõned delegatsioonid vajasisid rohkem aega uute sõnastusettepanekute läbivaatamiseks.

Muud Tšehhi eesistumise ajal arutatud küsimused olid järgmised:

Mõni delegatsioon kordas oma kahtlusi seoses ligipääsetavust käsitlevate sätete väljajätmisega direktiivist ning kutsusid üles kehtestama ambitsioonikamad puuetega inimesi käsitlevad sätted. Komisjoni esindaja oli siiski seisukohal, et kõnealuse direktiivi – mis keskendub diskrimineerimisele – sisuline kohaldamisala ei peaks sisaldama konkreetseid ligipääsetavust käsitlevaid sätteid.

Teised pidasid vajalikuks lisada õigussuuniseid kavandatava direktiivi ja ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni koostoime kohta.

Täiendavad üksikasjad on esitatud dokumentides 11435/22 + COR 1 ja 13067/22. Direktiivi eelnõu viimane versioon on esitatud käesoleva dokumendi lisas.

III. KOKKUVÕTE

Kuigi viimase teksti põhjal toimunud arutelude käigus on tehtud teatavaid edusamme, on ilmne vajadus jätkata põhjalikku tööd, et nõukogus oleks võimalik saavutada nõutav ühehäälsus.

Ettepanek:

NÕUKOGU DIREKTIIV,

mis käsitleb võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamist sõltumata isikute usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut ja eriti selle artikli 19 lõiget 1,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,⁷

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi nõusolekut,⁸

toimides seadusandliku erimenetluse kohaselt

⁷ ELT C ..., ..., lk

⁸ ELT C ..., ..., lk

ning arvestades järgmist:

- (1) Vastavalt Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artiklile 2 rajaneb liit sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine, mis on kõigi liikmesriikide ühised väärtused. Vastavalt ELi lepingu artiklile 6 tunnistas liit Euroopa Liidu põhiõiguste hartas („põhiõiguste harta“) sätestatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid. Sama artikli kohaselt on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud ja liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevad põhiõigused liidu õiguse üldpõhimõtted.
- (2) Kõigi isikute õigus võrdsusele seaduse ees ja kaitsele diskrimineerimise eest on inimõigus, mida tunnistatakse inimõiguste ülddeklaratsioonis, ÜRO konventsioonis naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, rahvusvahelises konventsioonis rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, ÜRO paktides kodaniku- ja poliitiliste õiguste ning majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste kohta, ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis ning Euroopa sotsiaalharta, millele [kõik] liikmesriigid on alla kirjutanud. Käesolevas direktiivis ja eelkõige selle ligipäasetavust ja mõistlikke abinõusid käsitlevates sätetes austatakse ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis ja ÜRO ülemaailmses kultuuri- ja looduspärandi kaitse konventsioonis tunnistatud aluspõhimõtteid.

- (2a) Liit on ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni osaline alates 23. detsembrist 2010. ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni sätted moodustavad ELi toimimise lepingu artikli 216 lõike 2 kohaselt Euroopa Liidu õiguskorra lahutamatu osa ja seetõttu peaks liidu õigusakte tõlgendama kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga. Eelkõige selgitatakse ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artiklis 2 esitatud diskrimineerimise määratluses, mida tähendab mõistlike abinõude võtmata jätmine, ja artiklis 9 ligipääsetavust puudutavaid kohustusi. Oma teatises „Euroopa puuetega inimeste strateegia 2010–2020: Uued sammud tõketeta Euroopa suunas“ kutsus komisjon üles tagama sidususe ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni tõhusaks rakendamiseks kogu liidus ning määras ligipääsetavuse üheks kaheksast tegevusvaldkonnast.
- (3) Käesolevas direktiivis austatakse põhiõigusi ja järgitakse eelkõige põhiõiguste hartas tunnistatud aluspõhimõtteid. Põhiõiguste harta artiklis 10 tunnistatakse õigust mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele, artiklis 21 keelatakse diskrimineerimine, sealhulgas usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel, ning artiklis 26 tunnistatakse puuetega inimeste õigust saada kasu meetmetest, mis on mõeldud nende iseseisvuse tagamiseks.
- (4) Puuetega inimeste Euroopa aasta 2003, Euroopa aasta „Võrdsed võimalused kõigile“ (2007), kultuuridevahelise dialoogi Euroopa aasta 2008 ning aktiivsena vananemise ja põlvkondadevahelise solidaarsuse Euroopa aasta 2012 näitasid, et diskrimineerimist esineb endiselt, kuid osutasid ka mitmekülgsuse hüvedele.
- (5) 14. detsembril 2007 Brüsselis kokku tulnud Euroopa Ülemkogu kutsus liikmesriike üles tugevdama jõupingutusi, et vältida diskrimineerimist tööturul ja väljaspool seda ning diskrimineerimisega võidelda.

- (5a) Nõukogu kinnitas oma 21. veebruari 2011. aasta järel dustes taas oma kindlat pühendumust edendada ja kaitsta usu- ja veendumusvabadust ilma diskrimineerimiseta. Nõukogu ja liikmesriikide valitsuste esindajad kutsusid nõukogu 17. juuni 2011. aasta järel dustes liikmesriike ja Euroopa Komisjoni üles jätkama puuetega inimeste diskrimineerimise vastu võitlemist ning vaatama läbi kehtiva õigusraamistiku. Oma 16. juuni 2016. aasta järel dustes palus nõukogu Euroopa Komisjonil soodustada meetmeid, mis on välja toodud komisjoni loetelus LGBTI-inimeste võrdõiguslikkuse edendamise tegevuste kohta.
- (6) Euroopa Parlament on kutsunud oma 20. mai 2008. aasta resolutsioonis⁹ ja 8. septembri 2015. aasta resolutsioonis¹⁰ üles laiendama diskrimineerimise vastu pakutavat kaitset Euroopa Liidu õigusaktides.
- (6a) Diskrimineerimine ei avalda tõsist mõju mitte ainult üksikisikutele, vaid ka ühiskonnale, sealhulgas sisemajanduse koguproduktile, maksutuludele ja sotsiaalsele ühtekuuluvusele. Käesoleva direktiiviga diskrimineerimise vastu antav kaitse saab anda panuse paremasse tervislikku seisundisse ja haridusnäitajatesse ning saab kõigil neil põhjustel suurendada liikmesriikide sisemajanduse koguprodukti.

⁹ Euroopa Parlamendi 20. mai 2008. aasta resolutsioon edusammude kohta võrdsete võimaluste ja mittediskrimineerimise valdkonnas ELis (direktiivide 2000/43/EÜ ja 2000/78/EÜ ülevõtmine (2007/2202(INI)) (ELT C 279 E, 19.11.2009, lk 23).

¹⁰ Euroopa Parlamendi 8. septembri 2015. aasta resolutsioon põhiõiguste olukorra kohta Euroopa Liidus (2013–2014) (2014/2254(INI)) (ELT C 316, 22.9.2017, lk 2).

- (7) Euroopa Komisjon on oma teatises „Uus sotsiaalmeetmete kava: võimalused, juurdepääs ja solidaarsus 21. sajandi Euroopas“ kinnitanud, et ühiskonnas, kus kõiki üksikisikuid peetakse võrdväärseks, ei tohiks mingisugused kunstlikud tõkked ega diskrimineerimine takistada inimestel neid võimalusi kasutada. Diskrimineerimine usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel võib mõjuda kahjulikult aluslepingutes sätestatud liidu eesmärkide saavutamisele, eelkõige seoses tööhõive ja sotsiaalkaitse kõrge taseme saavutamise, elatustaseme ja elukvaliteedi parandamisega, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse ning solidaarsusega. See võib mõjuda samuti kahjulikult eesmärgile kõrvaldada takistused isikute, kaupade ja teenuste vabalt liikumiselt liikmesriikide vahel. Euroopa Komisjon on samuti rõhutanud oma kohustust võidelda diskrimineerimise vastu ja edendada võrdseid võimalusi ning on seda kohustust uuendanud oma teatises „Mittediskrimineerimine ja võrdsed võimalused: uuendatud strateegia“ ja oma soovitusel „Euroopa sotsiaalõiguste samba loomine“.

- (8) Kehtiv Euroopa Liidu õigus hõlmab kolme õigusakti, mis põhinevad Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklil 13, mis on asendatud ELi toimimise lepingu artikliga 19. Need on direktiiv 2000/43/EÜ,¹¹ direktiiv 2000/78/EÜ¹² ja direktiiv 2004/113/EÜ,¹³ mille eesmärk on ära hoida diskrimineerimist soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel ja sellega võidelda. Nimetatud õigusaktid on näidanud õigusaktide tähtsust diskrimineerimise vastases võitluses. Eelkõige kehtestatakse direktiiviga 2000/78/EÜ üldraamistik võrdseks kohtlemiseks tööhõives ja kutsetegevuses, sõltumata usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest. Muudes valdkondades peale tööhõive on nendel alustel toimuva diskrimineerimise vastu pakutava kaitse ulatus ja iseloom liikmesriikides siiski erinev. Direktiiviga 2000/43/EÜ kaitstakse isikuid rassilise või etnilise päritolu alusel toimuva diskrimineerimise vastu seoses ligipääsuga kaupadele ja teenustele ning nende pakkumisega, sotsiaalkaitse ja haridusega ning direktiiviga 2004/113/EÜ antakse kaitse soolise diskrimineerimise vastu seoses ligipääsuga kaupadele ja teenustele ja nende pakkumisega, kusjuures erandiks on meediasisu ja reklaam ning haridus.
- (9) Seepärast on käesoleva direktiivi eesmärk sellega hõlmatud diskrimineerimise aluste puhul laiendada diskrimineerimise vastu pakutava kaitse ulatust ja iseloomu tööhõive valdkonnast väljapoole jäävatesse konkreetsetesse valdkondadesse, mis on nimetatud käesolevas direktiivis. Seega tuleks liidu õigusaktidega keelata diskrimineerimine usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel mitmes valdkonnas väljaspool tööturgu, sealhulgas seoses ligipääsuga sotsiaalkaitsele ja haridusele ning kaupadele ja teenustele (sealhulgas eluase) ning seoses kaupade ja teenuste pakkumisega. Teenustena tuleks käsitada teenuseid ELi toimimise lepingu artikli 57 tähenduses.

¹¹ Nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiiv 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust (EÜT L 180, 19.7.2000, lk 22).

¹² Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT L 303, 2.12.2000, lk 16).

¹³ Nõukogu 13. detsembri 2004. aasta direktiiv 2004/113/EÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses kaupade ja teenuste kättesaadavuse ja pakkumisega (ELT L 373, 21.12.2004, lk 37).

- (10) Direktiivis 2000/78/EÜ keelatakse diskrimineerimine ligipääsul kutseõppele; selline õiguskaitse tuleb muuta täielikuks, laiendades diskrimineerimise keeldu haridusele, mida ei peeta kutseõppeks.
- (11) Käesoleva direktiiviga ei tohiks piirata liikmesriikide pädevust, eelkõige hariduse, sotsiaalkindlustuse ja tervishoiu valdkonnas. Samuti ei tohiks see piirata liikmesriikide olulist rolli ja ulatuslikku kaalutusõigust üldist majandushuvi pakkuvate teenuste pakkumisel, tellimisel ja korraldamisel.
- (12) Diskrimineerimiseks loetakse otsest diskrimineerimist, kaudset diskrimineerimist, ahistamist, korraldust diskrimineerida ja mõistlike abinõude võtmata jätmist seoses puuetega inimestega. Diskrimineerimiseks loetakse ka diskrimineerimist mitmel alusel.
- (12a) Diskrimineerimine leiab aset muu hulgas ka siis, kui isikut koheldakse ebasoodsamalt või teda ahistatakse, sest ta on seotud või paistab olevat seotud teatava usutunnistuse või teatavate veendumuste, teatava puude, vanuse või seksuaalse sättumusega isikutega või organisatsioonidega, mis on pühendunud nimetatud isikute õiguste edendamisele¹⁴. Samuti toimub diskrimineerimine siis, kui isikut koheldakse ebasoodsamalt või teda ahistatakse usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu, mis kõnealusel isikul pelgalt arvatakse olevat. Seetõttu on asjakohane sätestada käesolevas direktiivis selgesõnaliselt kaitse sellise seotuse või eelarvamuste alusel toimuva diskrimineerimise vastu¹⁵.

¹⁴ Euroopa Kohtu 16. juuli 2015. aasta otsus kohtuasjas C-83/14: CHEZ Razpredelenie (Nikolova) ja 17. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-303/06: Coleman vs. Attridge.

¹⁵ Samas.

- (12ab) Mitmel alusel toimuva diskrimineerimise all mõistetakse mis tahes vormis diskrimineerimist, mis esineb kahe või enama järgmise diskrimineerimisaluse mis tahes kombinatsioonis, sealhulgas kui eraldi võetuna ei põhjustaks olukord asjaomase isiku diskrimineerimist: usutunnistus või veendumus, puue, vanus ja seksuaalne sättumus. Mitmel alusel toimuvat diskrimineerimist tuleks tunnistada, et kajastada diskrimineerimisjuhtumite mitmekesisust ning parandada mitmekordse diskrimineerimise ohvrite kaitset.
- (12b) Ahistamine on vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega, sest ahistamise ohvritel puudub teistega võrdsel alusel ligipääs sotsiaalkaitsele, haridusele ning kaupadele ja teenustele. Ahistamine võib esineda erineval moel, muu hulgas soovimatu sõnalise, füüsilise või muu mittesõnalise käitumise kaudu. Sellist käitumist võib pidada ahistamiseks käesoleva direktiivi tähenduses, kui selline ahistamine on kas korduv või muul viisil oma olemuselt nii tõsine, et see alandab isiku väärikust ja loob ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna.
- (13) Rakendades võrdse kohtlemise põhimõtet sõltumata usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest, peaks liit vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 8 seadma eesmärgiks ebavõrdsuse kaotamise ning meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamise, eelkõige seetõttu, et naised kannatavad tihti mitmel alusel toimuva diskrimineerimise all.

Käesoleva direktiivi järgimiseks vajalike õigus- ja haldusnormide koostamisel või läbivaatamisel peaksid liikmesriigid arvestama sellega, et meestele ja naistele avalduv mõju on erinev.

- (14) Otsest või kaudset diskrimineerimist eeldada lubavate faktide hindamine peaks jääma vastavalt siseriiklikele õigusnormidele või tavadele liikmesriikide kohtute või muude pädevate asutuste ülesandeks. Nendes normides võib eelkõige ette näha, et kaudset diskrimineerimist tuvastatakse mis tahes vahenditega, kaasa arvatud statistiline ja/või teaduslik tõendusmaterjal.
- (14a) Vanusega seotud erinevusi kohtlemises võib lubada teatavatel asjaoludel – kui erinevused on objektiivselt põhjendatavad õigustatud eesmärgiga ja eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud. Sellega seoses peaks teatavasse vanuserühma kuuluvate isikute majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse integratsiooni edendamine olema õigustatud eesmärk. Vahendid selle eesmärgi saavutamiseks, näiteks soodsamate ligipääsutingimuste andmine teatavasse vanuserühma kuuluvatele isikutele, peaksid olema asjakohased ja vajalikud. Vanusega seotud meetmed, millega antakse teatavas vanuses isikutele soodsamad ligipääsutingimused kui teistele isikutele, nagu näiteks tasuta või madalama hinnaga ligipääs avalikule transporditeenusele, muuseumidele või spordirajatistele, eeldatakse olevat kokkusobivad mittediskrimineerimise põhimõttega ega kujuta endast seepärast diskrimineerimist vanuse alusel.
- (15)
- (15a)
- (15b) Klientidel ja asjaomastel õigusasutustel ja kaebusi käsitlevatel asutustel peaks olema õigus saada taotluse korral teavet põhjuste kohta, millega selgitatakse finantsteenuste osutamisel erinevusi kohtlemises vanuse või puude alusel. Antav teave peaks olema üldsusele kasulik ja arusaadav ning selles tuleks selgitada individuaalse riski erinevusi kõnealuse teenuse pakkumisel. Finantsteenuste pakkujad ei peaks siiski olema kohustatud avaldama tundlikku äriteavet.

- (16) Kõigil isikutel on vabadus lepinguid sõlmida, sealhulgas vabadus valida lepingupartnerit. Käesolevat direktiivi ei tuleks kohaldada selliste isikute poolt ette võetud majandustehingute suhtes, mis tehakse tehakse era- või perekonnaelu kontekstis.
- (17) Diskrimineerimiskeelu puhul on oluline austada teisi põhiõigusi ja -vabadusi kooskõlas põhiõiguste hartaga ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga, eelkõige era- ja perekonnaelu kaitset, usuvabadust, ühinemisvabadust, sõnavabadust, ajakirjandusvabadust ning teabevabadust. Käesolev direktiiv ei tohiks piirata siseriikliku õigusega sätestatud meetmeid, mis demokraatlikus ühiskonnas on vajalikud avaliku julgeoleku ja korra tagamiseks, kuritegude ennetamiseks, tervise kaitseks ning teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.
- (17-a) Käesolev direktiiv ei muuda aluslepingutes sätestatud pädevuste jaotust liidu ja liikmesriikide vahel, sealhulgas hariduse ja sotsiaalkaitse valdkonnas. Samuti ei piira see liikmesriikide olulist rolli ja ulatuslikku kaalutusõigust üldist majandushuvi pakkuvate teenuste pakkumisel, tellimisel ja korraldamisel.
- (17a) Käesolev direktiiv hõlmab võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamist liidu pädevuse piires seoses ligipääsuga sotsiaalkaitsele ja haridusele ning kaupadele ja teenustele ning seoses kaupade ja teenuste pakkumisega. Mõiste „ligipääs“ ei hõlma selle siseriiklike õigusnormide ja tavade kohast kindlaksmääramist, kas isikul on õigus saada sotsiaalkaitset või haridust, kuna liikmesriigid vastutavad oma sotsiaalkaitse- ja haridussüsteemide korralduse, rahastamise ja sisu eest ning seega ka selle tuvastamise eest, kellel on õigus sotsiaalkaitset või haridust saada.

- (17b) Käesoleva direktiivi tähenduses peaks sotsiaalkaitse hõlmama sotsiaalkindlustust, sotsiaalabi, sotsiaalelamumajandust ja tervishoidu. Sellest tulenevalt tuleks käesolevat direktiivi kohaldada kõigi õiguste ja toetuste suhtes, mis tulenevad üldistest või spetsiifilistest sotsiaalkindlustus-, sotsiaalabi ja tervishoiuskeemidest ning mis on kas seadusjärgsed või riigi või eraõiguslike isikute hallatavad. Seda arvestades tuleks käesolevat direktiivi kohaldada rahaliste toetuste, mitterahaliste toetuste ja teenuste suhtes, olenemata sellest, kas asjakohased skeemid on osamakselised või mitteosamakselised. Eespool nimetatud skeemid hõlmavad näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 883/2004¹⁶ määratletud sotsiaalkindlustuse harusid ning samuti skeeme, mille alusel toetuse saamise või teenuse osutamise õigus on seotud rahaliste vahendite puudumisega või sotsiaalse tõrjutuse ohuga. Käesolevat direktiivi kohaldatakse ka direktiiviga 2014/50/EL hõlmatud täiendavate pensionide suhtes.
- (17c)
- (17d)
- (17e)
- (17f) Liikmesriikide ainupädevusse kuulub seoses oma sotsiaalkaitsesüsteemide korraldamisega selliste süsteemide ja seotud skeemide asutamise, rahastamise ja juhtimise pädevus ning samuti toetuste ja teenuste sisu, suuruse, arvutamise ja kestuse kindlaksmääramise, toetuste ja teenuste saamise kõlblikkuse tingimuste kehtestamise ning samuti nende tingimuste kohandamise pädevus, et tagada riigi rahanduse jätkusuutlikkus.

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta (ELT L 166, 30.4.2004, lk 1).

- (17g) Liikmesriikide ainupädevusse seoses oma haridussüsteemide korraldusega ning hariduse sisu ja haridusalaste tegevustega (mis hõlmab ka hariduse andmist erivajadustega õpilastele) kuulub ka haridusasutuste loomise, rahastamise ja juhtimise pädevus, õppekavade koostamise ja muude haridusalaste tegevuste kujundamise pädevus, eksamineerimismenetluste määratlemise pädevus ning pädevus määratleda kõlblikkuse tingimused, sealhulgas vanusepiirangud koolide, stipendiumite või kursuste puhul.
- (17ga)
- (17h) Käesolevat direktiivi ei kohaldata perekonnaõiguse küsimuste, sealhulgas perekonnaseisu, lapsendamise ja reproduktiivtervisega seonduvate õiguste suhtes. Samuti ei piira direktiiv riigi, riigiasutuste ja -ametite ega hariduse ilmalikku iseloomu.
- (17i)
- (18)
- (19) Vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 17 austab liit liikmesriikide siseriikliku õiguse kohast kirikute ja usuühenduste või koguduste staatust ega piira seda ning austab võrdselt ka filosoofiliste ja mitteusuliste organisatsioonide staatust.
- (19a) Puudega inimese mõiste hõlmab isikuid, kellel on pikaajaline füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline vaegus, mis võib koostoimes erinevate takistustega tõkestada nende täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel. Puudega inimese mõiste puhul tuleks sõna „pikaajaline“ tõlgendamisel pidada silmas Euroopa Liidu Kohtu praktikat, eelkõige otsust kohtuasjas C-395/15.

- (19ab)¹⁷ Ligipääsetavuse põhimõte on sätestatud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis. Sellega seoses sätestatakse konventsioonis, et selleks, et anda puuetega inimestele võimalus iseseisvaks eluks ja täielikuks osalemiseks kõigis eluvaldkondades, rakendavad liikmesriigid osalisriikidena asjakohaseid abinõusid, millega puuetega inimestele tagatakse teistega võrdsetel alustel ligipääs füüsilisele keskkonnale, transpordile, teabele ja suhtlusvahenditele, sealhulgas info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele ja -süsteemidele, ning muudele avalikele rajatistele ja teenustele nii linna- kui ka maapiirkondades.
- (19b) Meetmed, mille eesmärk on tagada puuetega inimestele teistega võrdsetel alustel ligipääsetavus käesoleva direktiiviga hõlmatud valdkondadele, täidavad olulist rolli täieliku võrdõiguslikkuse tegelikul tagamisel. Sellised meetmed peaksid hõlmama ligipääsu raskendavate ja tõkestavate asjaolude kindlakstegemist ja kõrvaldamist ning samuti uute raskusi põhjustavate asjaolude ja tõkete tekkimise ennetamist. Meetmed, mille eesmärk on tagada ligipääsetavus puuetega inimeste jaoks, ei tohiks põhjustada ebaproportsionaalselt suurt koormust. Ligipääsetavus loetakse olevat proportsionaalsel viisil saavutatud siis, kui puuetega inimesed on võimelised tegelikult ja teistega võrdsetel alustel pääsma ligi teenustele, mille pakkumiseks üldsusele on konkreetsed hooned, rajatised, transporditeenused ja taristu mõeldud, isegi kui kõnealustel inimestel ei ole ligipääsu tervele asjaomasele hoonele, rajatisele või taristule.
- (19c) Selliste meetmete eesmärk peaks olema saavutada käesoleva direktiivi kohaldamisalas ligipääsetavus, sealhulgas seoses füüsilise keskkonnaga, transpordi, teabe- ja sidetehnoloogia ja -süsteemidega ning teenustega. Asjaoluga, et ligipääsetavust ei ole alati võimalik teistega täielikult võrdsetel alustel saavutada, ei saa õigustada seda, et ei võeta kõiki võimalikke meetmeid, et parandada puuetega inimeste jaoks ligipääsetavust võimalikult suurel määral.

¹⁷ Põhjendus vaadatakse läbi hiljem.

- (19ca) Direktiiviga hõlmatud valdkondades tuleks võtta mõistlikke abinõusid, tingimusel et see ei tekita ebaproportsionaalset koormust. Puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatakse, et kõik osalevad riigid võtavad võrdõiguslikkuse edendamiseks ja diskrimineerimise kaotamiseks kõik vajalikud meetmed, et tagada mõistlike abinõude võtmine. Mõistlikud abinõud, nagu need on määratletud puuetega inimeste õiguste konventsioonis, tähendavad vajalikke ja asjakohaseid teisendusi ja kohandusi, mis ei ole ebaproportsionaalselt ega alusetult koormavad ning on konkreetsel juhul vajalikud, et tagada puuetega inimestele kõigi inimõiguste ja põhivabaduste teostamine või kasutamine teistega võrdsetel alustel. Direktiivis 2000/78/EÜ sätestatakse, et „tööandjad võtavad asjakohaseid, konkreetsel juhul vajalikke meetmeid, et võimaldada puuetega inimesel tööle pääseda, töös osaleda või edeneda või saada koolitust, kui sellised meetmed ei põhjusta tööandjale ebaproportsionaalselt suurt koormust“.
- (19cb) Meetmetel, mille eesmärk on võtta mõistlikke abinõusid, et tagada puuetega inimestele käesoleva direktiiviga hõlmatud valdkondades täielik võrdsus, on oluline roll. Teenuseosutaja ja puudega inimese vahelise pikaajalise lepingulise või muu suhte kontekstis võidakse hoonele või vahendile tehtavat ehituslikku muudatust lugeda mõistlikuks abinõuks. Mõistlikud abinõud võivad hõlmata teenuseosutaja tavaliste põhimõtete, menetluste ja tavade kohandamist või muutmist, ligipääsutingimuste kohandamist ning konkreetse abi osutamist, võttes võrdse tulemuse saavutamiseks arvesse puudega inimese konkreetseid vajadusi.

- (19cc) Mõistlike abinõude võtmise meetmed on nõutavad üksnes niivõrd, kuivõrd nendega ei kaasne ebaproportsionaalset koormust. Erandid ühest või mitmest võrdse kohtlemise nõudest tulenevalt nende tekitatavast ebaproportsionaalsest koormusest ei tohiks minna kaugemale sellest, mis on rangelt vajalik selle koormuse piiramiseks iga üksikjuhtumi puhul. Meetmeid, millega kaasneb ebaproportsionaalne koormus, tuleks mõista kui meetmeid, mis tooksid kaasa ülemäärase korraldusliku või rahalise lisakoormuse, võttes seejuures arvesse tõenäolist kasu asjaomastele puuetega inimestele. Mis tahes hindamisel tuleks arvesse võtta ainult õiguspäraseid põhjuseid.
- (19d)
- (19e) Kui järgitakse liidu õigust, milles on sätestatud üksikasjalikud standardid või spetsifikatsioonid ligipäätavuse või mõistlike abinõude kohta seoses konkreetsete toodete või teenustega, loetakse käesoleva direktiivi nõuded ligipäätavuse või mõistlike abinõude kohta täidetuks.

- (20) Liidu õigusega on mõnes valdkonnas juba kehtestatud üksikasjalikud spetsifikatsioonid ligipääsetavuse ja mõistlike abinõude kohta. Sellised spetsifikatsioonid on sätestatud muu hulgas komisjoni määruses (EL) nr 1300/2014,¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 181/2011,¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 1371/2007²⁰ ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 1107/2006²¹. Samuti on liidu õiguses juba kehtestatud õiguslikud nõuded ligipääsetavuse tagamiseks, sätestamata seejuures selle nõude spetsifikatsioonid või standardeid. Sellised õiguslikud nõuded on kehtestatud muu hulgas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1303/2013²² ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2014/24/EL²³. Näiteks määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 7 kohaselt peab puuetega inimeste ligipääs olema üheks kriteeriumiks, mida tuleb võtta arvesse fondidest kaasrahastatavate toimingute kindlaksmääramisel.

¹⁸ Komisjoni 18. novembri 2014. aasta määrus (EL) nr 1300/2014, milles käsitletakse koostalitluse tehnilist kirjeldust seoses puuetega ja piiratud liikumisvõimega inimestele juurdepääsuvõimaluste tagamisega Euroopa Liidu raudteesüsteemis (ELT L 356, 12.12.2014, lk 110).

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta määrus (EL) nr 181/2011, mis käsitleb bussisõitjate õigusi ning millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 (ELT L 55, 28.2.2011, lk 1).

²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2007. aasta määrus (EÜ) nr 1371/2007 rongireisijate õiguste ja kohustuste kohta (ELT L 315, 3.12.2007, lk 14).

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1107/2006 puudega ja liikumispuudega isikute õiguste kohta lennureisi puhul (ELT L 204, 26.7.2006, lk 1).

²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320).

²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 94, 28.3.2014, lk 65).

(20-aa)

- (20-a) Lisaks ligipääsetavust tagavatele üldistele ennetavatele meetmetele on oluline roll meetmetel, mille eesmärk on võtta eri juhtudel tarvitusele mõistlikud abinõud, et tagada puuetega inimestele käesoleva direktiiviga hõlmatud valdkondades tegelikult täielik võrdõiguslikkus. Teenuseosutaja ja puudega inimese vahelise pikaajalise lepingulise või muu suhte kontekstis võidakse hoonele või vahendile tehtavat ehituslikku muudatust lugeda mõistlikuks abinõuks. Mõistlikud abinõud võivad hõlmata teenuseosutaja tavaliste põhimõtete, menetluste ja tavade kohandamist või muutmist, ligipääsutingimuste kohandamist ning konkreetse abi osutamist, võttes võrdse tulemuse saavutamiseks arvesse puudega inimese konkreetseid vajadusi. Mõistlike abinõude võtmist võimaldavad meetmed ei tohiks tekitada ebaproportsionaalset suurt koormust.
- (20-b) Liikmesriike julgustatakse välja töötama ja rakendama innovatiivseid meetmeid, et tagada mõistlike abinõude võtmine.
- (20aa) Eluaseme pakkumisel ei pea selle pakkuja käesolevas direktiivis sätestatud mõistlikke abinõusid käsitlevate sätete järgimiseks tegema hoones ehituslikke muudatusi ega nende eest maksma. Kooskõlas siseriiklike õigusnormide ja tavadega peaks pakkuja selliste muudatustega nõustuma, kui neid rahastatakse muul viisil ning kui see ei põhjusta neile muud liiki ebaproportsionaalselt suurt koormust.
- (20ab) Kohustus tagada mõistlikud abinõud, tingimusel et see ei põhjusta ebaproportsionaalselt suurt koormust, on sätestatud direktiivis 2000/78/EÜ ja ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis. ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis tunnistatakse samuti ligipääsetavuse olulisust selles, et võimaldada puuetega inimestel täielikult teostada inimõigusi ja põhivabadusi. Selles nimetatakse ligipääsetavust ühe üldpõhimõttena ning nõutakse osalevatelt riikidelt asjakohaste meetmete võtmist, et tagada ligipääs teistega võrdsetel alustel.

- (20b) Selle hindamisel, kas meetmed ligipääsetavuse tagamiseks või mõistlike abinõude tarvituselevõtmiseks põhjustaksid ebaproportsionaalselt suure koormuse, tuleks arvesse võtta mitmeid asjaolusid, muu hulgas organisatsiooni või ettevõtte suurust, vahendeid ja olemust ning samuti selliste meetmete võtmisega kaasnevaid hinnangulisi kulusid või teenuse osutamiseks kasutatavate taristute ja esemete (tehnilist ja/või majanduslikku) eluiga. Ebaproportsionaalselt suur koormus võib samuti tekkida eelkõige siis, kui on vaja teha märkimisväärsed ehituslikke muudatusi, et tagada ligipääs vallas- või kinnisvarale, mis on siseriiklike normide alusel ajaloolise, kultuurilise, kunstilise või arhitektuurilise väärtuse tõttu kaitse all.
- (20c) (uus) Selleks et anda piisavalt aega nende käesolevas direktiivis sätestatud nõuete täitmiseks, mille eesmärk on tagada puuetega inimeste jaoks mõistlikud abinõud, on asjakohane näha selliste meetmete jaoks ette pikem ülevõtmisperiood.
- (21) Diskrimineerimiskeeld ei tohiks piirata selliste meetmete säilitamist või vastuvõtmist liikmesriikide poolt, mille eesmärk on ära hoida või heastada halvemusi, mille tõttu kannatab teatava usutunnistuse või teatavate veendumuste, teatava puude, vanuse või seksuaalse sättumusega isikute rühm, või rühm, keda iseloomustab korraga mitu nimetatud konkreetsete diskrimineerimisalustega seotud omadust. Need meetmed võivad hõlmata teatava usutunnistuse või teatavate veendumuste, teatava puude, vanuse või seksuaalse sättumusega isikute organisatsioonide ning selliste isikute toetamist ning nende peamine eesmärk on kõnealuste isikute majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse integratsiooni edendamine või nende erivajadustega arvestamine.
- (22) Käesoleva direktiiviga kehtestatakse miinimumnõuded, võimaldades liikmesriikidel kehtestada või säilitada soodsamaid sätteid. Käesoleva direktiivi rakendamisega ei või põhjendada liikmesriigis valitseva olukorra halvenemist.

- (23) Isikutele, keda on usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu diskrimineeritud, tuleks tagada piisavad õiguskaitsevahendid. Tõhusama kaitse pakkumiseks tuleks ühendustele, organisatsioonidele ja muudele juriidilistele isikutele anda õigus osaleda menetlustes, sealhulgas kannatanu nimel või toetuseks, ilma et see piiraks siseriiklike kohtus esindamise ja kohtuliku kaitse menetlusnormide kohaldamist.
- (24) Tõendamiskohustuse sätteid tuleks kohandada ilmse diskrimineerimise puhul ja võrdse kohtlemise põhimõtte tõhusaks kohaldamiseks peab sellise diskrimineerimise kohta tõendite esitamise järel minema tõendamiskohustus üle kostjale. Kostja ülesanne ei ole siiski tõendada, et hageja järgib teatavat usutunnistust või veendumusi või et tal on teatav puue, vanus või seksuaalne sättumus.
- (25) Võrdse kohtlemise põhimõtte tõhus rakendamine nõuab kannatanutele piisava õiguskaitse tagamist ohvristamise vastu.
- (26) Resolutsioonis Euroopa aasta „Võrdsed võimalused kõigile“ (2007) järelmeetmete kohta kutsus nõukogu üles kaasama täiel määral kodanikuühiskonda, sealhulgas diskrimineerimisohus olevaid inimesi esindavaid organisatsioone, sotsiaalpartnereid ja sidusrühmi diskrimineerimise vältimisele ning võrdsuse ja võrdsete võimaluste edendamisele suunatud programmide koostamisse nii Euroopa kui ka siseriiklikul tasandil.

- (27) Direktiivide 2000/43/EÜ, 2004/113/EÜ ja 2006/54/EÜ²⁴ kohaldamise kogemus näitab, et kaitse käesoleva direktiiviga hõlmatud alustel toimuva diskrimineerimise vastu paraneks, kui igas liikmesriigis oleks olemas asutus või asutused, mille pädevuses on asjakohaste probleemide analüüsimine, võimalike lahenduste uurimine ja diskrimineerimise ohvritele konkreetse abi andmine. Kooskõlas eesmärgiga laiendada käesoleva direktiiviga hõlmatud, rahvuse, soo, rassilise või etnilise päritolu alusel toimuva diskrimineerimise vastu pakutava kaitse ulatust ja iseloomu, peaks nimetatud asutuse või asutuste pädevusse kuuluma ka direktiiviga 2000/78/EÜ hõlmatud valdkonnad. Liikmesriigid võivad kasutada komisjoni 22. juuni 2018. aasta soovitusel võrdõiguslikkust edendavate asutuste suhtes kohaldatavate nõuete kohta suunisena, et tagada selliste asutuste tõhus ja sõltumatu toimimine.
- (28) Liikmesriigid peaksid edendama võrdset kohtlemist ja diskrimineerimist käsitlevate andmete kogumist, eelkõige eesmärgiga jälgida ja hinnata käesoleva direktiivi järgimiseks võetud meetmete tõhusust. Sel eesmärgil võivad liikmesriigid näiteks määrata kindlaks lähtealused või mõõdetavad eesmärgid või asuda koguma kvalitatiivseid ja/või kvantitatiivseid andmeid. Käesoleva direktiivi kohaldamisel tuleks võrdse kohtlemise ja diskrimineerimise andmetena käsitada kogu teavet, mis on asjakohane ja kasulik võrdõiguslikkuse olukorra kirjeldamiseks ja analüüsimiseks nii, et need näitavad diskrimineerimise ja/või võrdõiguslikkuse olemasolu ja/või ulatust. Kogutud andmed võivad hõlmata lähteandmeid, näiteks demograafilisi ja sotsiaal-majanduslikke andmeid, andmeid materiaalse ja kogetud ebavõrdsuse kohta, andmeid, mis võimaldavad hinnata praeguseid poliitikameetmeid, või inimõiguste näitajatel põhinevaid andmeid. Andmeid tuleks koguda vastavalt siseriiklikele õigusnormidele ja tavadele ning kooskõlas kohaldatava liidu õigusega, eelkõige isikuandmete kaitset käsitlevate õigusaktidega.

²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2006. aasta direktiiv 2006/54/EÜ meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta tööhõive ja elukutse küsimustes (ELT L 204, 26.7.2006, lk 23).

- (29) Liikmesriigid peaksid ette nägema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad karistused juhuks, kui käesoleva direktiivi alusel vastuvõetud siseriiklike sätteid rikutakse. Karistused võivad hõlmata haldus- ja rahalisi karistusi, nagu trahvid või hüvitise maksmine, ja muid sanktsioone.
- (30) Kuna käesoleva direktiivi eesmärki, milleks on ühtlase diskrimineerimisvastase kaitse taseme tagamine kõikides liikmesriikides, ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada, küll aga saab seda kavandatud meetmete ulatuse ja toime tõttu paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas ELi lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalikust kaugemale.
- (31) 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelise parema õigusloome kokkuleppe²⁵ punkti 34 kohaselt julgustatakse liikmesriike koostama enda jaoks ja liidu huvides käesoleva direktiivi ja ülevõtmismeetmete vastavustabelid ning need avaldama,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

²⁵ ELT L 123, 12.5.2016, lk 1.

I PEATÜKK

ÜLDSÄTTED

Artikkel 1

Eesmärk

Käesoleva direktiiviga kehtestatakse raamistik, et võidelda diskrimineerimisega usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel ning tagada liikmesriikides võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine käesolevas direktiivis sätestatud ulatuses, ning edendatakse täiendavalt seda põhimõtet töö saamise ja kutsealale pääsemise valdkonnas, nagu on sätestatud direktiivis 2000/78/EÜ.

Artikkel 2

Diskrimineerimise mõiste

1. Käesoleva direktiivi kohaldamisel tähendab „võrdse kohtlemise põhimõte“, et ei esine diskrimineerimist ühelgi artiklis 1 nimetatud alusel.
2. Käesolevas direktiivis tähendab „diskrimineerimine“ järgmist:
 - a) otsene diskrimineerimine ühel artiklis 1 nimetatud alusel, mis seisneb selles, kui mõnda isikut koheldakse, on koheldud või võidakse kohelda ebasoodsamalt kui teist isikut samalaadses olukorras;
 - b) kaudne diskrimineerimine mõnel artiklis 1 nimetatud alusel, mis seisneb selles, kui neutraalsena näiv säte, kriteerium või tava seab isikud teatava usutunnistuse või teatavate veendumuste, teatava puude, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu teistega võrreldes ebasoodsasse olukorda, välja arvatud juhul, kui kõnealusel sättel, kriteeriumil või taval on objektiivselt põhjendatav õigustatud eesmärk ja selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud;

- c) ahistamine, mis on seotud mõne artiklis 1 nimetatud alusega ning mis seisneb selles, kui soovimatu käitumise eesmärk või selle tegelik toime on isiku vääriskuse alandamine ja ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna loomine. Selles kontekstis võib ahistamise mõiste määratleda vastavalt liikmesriikide siseriiklikele õigusnormidele ja tavadele;
- d)
- d-a)
- d-b) korraldus diskrimineerida isikuid mis tahes artiklis 1 osutatud alusel;
- e) mõistlike abinõude võtmata jätmine seoses puuetega inimestega, mis seisneb selles, kui ei järgita käesoleva direktiivi artiklit 4a.

3-a

- 3. Käesoleva direktiivi kohane diskrimineerimine hõlmab diskrimineerimist, mis põhineb artiklis 1 sätestatud diskrimineerimise aluste kombinatsioonil, samuti ühe või mitme sellise aluse ja direktiivi 2000/43/EÜ ja/või direktiiviga 2004/113/EÜ kaitstud diskrimineerimise aluste kombinatsioonil.
- 4.
- 5.
- 6. Olenemata lõigetest 1 ja 2 võib lubada vanusel või puudel põhinevat sooduskohtlemist, kui see on objektiivselt põhjendatav õigustatud eesmärgiga ning kui selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud.

6-a Sooduskohtlemine, et tagada teistega võrdsetel alustel kaasamine, integratsioon või osalemine ühiskonnas, võib toimuda kaitstud rühmadele vanuse või puude alusel antava tasuta, madalama hinnaga või soodusligipääsu vormis ning seda võib käesoleva direktiivi alusel lubada põhjendatud, asjakohase ja vajaliku kohtlemisena.

6a.

7. Olenemata lõigetest 1 ja 2 võib kindlustus-, pangandus- ja muude finantsteenuste osutamisel lubada erinevat kohtlemist vanuse või tervisliku seisundi alusel, mis võib olla seotud isiku puudega, kui see on objektiivselt põhjendatav õigustatud eesmärgiga ning kui selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud ning üksnes niivõrd, kuivõrd riskide hindamine põhineb täpsetel, hiljutistel ja asjakohastel kindlustusmatemaatilistel või statistilistel andmetel ning võtab arvesse kindlustus-, pangandus- või muu finantsteenuse taotleja individuaalset olukorda.

7a. Olenemata lõikest 2 ei kujuta erinev kohtlemine vanuse alusel kindlustus-, pangandus- ja muude finantsteenuste osutamisel endast vanuselist diskrimineerimist, kui erinevused üksikisikute maksete suuruses ja hüvitistes on objektiivselt ja mõistlikult põhjendatavad õigustatud eesmärgiga ning selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud ning niivõrd, kuivõrd riskide hindamine põhineb täpsetel, hiljutistel ja asjakohastel kindlustusmatemaatilistel või statistilistel andmetel ning võtab arvesse kindlustus-, pangandus- või muu finantsteenuse taotleja individuaalset olukorda.

8. Käesolev direktiiv ei piira nende siseriiklikus õiguses sätestatud meetmete kohaldamist, mis on demokraatlikus ühiskonnas asjakohased ja vajalikud avaliku julgeoleku ja korra säilitamiseks, kuritegude ennetamiseks, alaealiste kaitseks, tervise kaitseks ja ohutuse tagamiseks ning teiste inimeste põhiõiguste ja -vabaduste, sealhulgas era- ja perekonnaelu, usuvabaduse, kogunemisvabaduse, sõnavabaduse, ajakirjandusvabaduse ning teabevabaduse ja lepinguvabaduse kaitseks. Käesolev direktiiv ei piira liikmesriikide pädevust ega laienda liidu pädevust käesolevas lõikes nimetatud valdkondades.

Artikkel 3
Kohaldamisala

1. Euroopa Liidule antud pädevuse piires ja lõikes 2 sätestatud piirides ning subsidiaarsuse põhimõtet ning riikide põhiseadusi ja õigustraditsioone täielikult austades kohaldatakse diskrimineerimiskeeldu kõigi isikute suhtes nii avalikus kui ka erasektoris, sealhulgas avalik-õiguslike isikute suhtes, järgmistes valdkondades:

- a) ligipääs sotsiaalkaitsele niivõrd, kuivõrd see on seotud sotsiaalkindlustuse, sotsiaallabi, sotsiaalelamumajanduse ja tervishoiuteenustega.

Ligipääs käesoleva punkti tähenduses hõlmab teabe otsimist, avalduste esitamist ja registreerimist ning ka tegelikku sotsiaalkaitsemeetmete pakkumist;

b)

- c) ligipääs haridusele.

Ligipääs käesoleva punkti tähenduses hõlmab teabe otsimist, avalduste esitamist ja registreerimist ning samuti tegelikku haridussüsteemi vastuvõtmist ja haridusalases tegevuses osalemist;

- d) ligipääs sellistele kaupadele ja teenustele (sealhulgas eluasemele) ning nende pakkumine, mis on üldsusele kättesaadavad.

Ligipääs käesoleva punkti tähenduses hõlmab teabe otsimist, avalduste esitamist, registreerimist, tellimist, broneerimist, rentimist ja ostmist ning samuti tegelikku asjakohaste kaupade pakkumist ja saamist.

2. Käesolevat direktiivi ei kohaldata:

- a) perekonnaõiguse küsimuste, sealhulgas perekonnaseisu ja lapsendamise suhtes, ning reproduktiivõiguste suhtes, samuti seonduvate perekonnaseisuga seotud sotsiaalkindlustushüvitiste õiguste suhtes;
- b) liikmesriikide sotsiaalkaitstesüsteemide korraldamise ja rahastamise suhtes, sealhulgas selliste süsteemide ja seotud skeemide asutamine ja juhtimine ning samuti toetuste ja teenuste sisu, suurus, arvutamine ja kestus ning selliste toetuste ja teenuste saamise tingimused, näiteks vanusepiirangud teatavate toetuste puhul;
- c)
- d) liikmesriikide haridussüsteemide korraldamise ja rahastamise suhtes, sealhulgas haridusasutuste asutamine ja juhtimine, hariduse ja haridusalase tegevuse sisu, õppekavade koostamine, eksamineerimiskorra kindlaksmääramine ning kõlblikkuse tingimused, näiteks vanusepiirangud koolide, stipendiumite või kursuste puhul;
- e) juhtudel, kui esineb erinevusi isiku kohtlemises usutunnistuse või veendumuste alusel seoses vastuvõtuga usutunnistusel või veendumustel põhineva eetosega haridusasutustesse, kooskõlas siseriiklike õigusnormide, traditsioonide ja tavadega.
- f) ligipääsu suhtes sellistele kaupadele ja teenustele, sealhulgas eluasemele, mida pakutakse era- ja perekonnaelu valdkonnas, ning nendega seotud toimingute suhtes.

3.

3a. Käesoleva direktiiviga ei piirata siseriiklike meetmeid, millega lubatakse ususümbolite kandmist või keelatakse see, ning sellega ei piirata liikmesriikide ainupädevust nendes küsimustes.

4. Käesoleva direktiiviga ei piirata selliste siseriiklike õigusaktide kohaldamist, millega tagatakse riigi, riigiasutuste ja -ametite ning hariduse ilmalik iseloom ja mis käsitlevad kirikute ja teiste usutunnistusel või veendumustel põhinevate organisatsioonide seisundit ja tegevust, ning see ei piira liikmesriikide ainupädevust nendes küsimustes.

5. Käesoleva direktiivi kohaldamisalasse ei kuulu erinev kohtlemine kodakondsuse alusel ning see ei piira nende sätete ja tingimuste kohaldamist, mis on seotud kolmandate riikide kodanike ja kodakondsuseta isikute sissesõiduga liikmesriikide territooriumile ning seal viibimisega, samuti kõnealuste kolmandate riikide kodanike või kodakondsuseta isikute kohtlemisega vastavalt nende õiguslikule seisundile.

Artikkel 4

Artikkel 4a

Mõistlike abinõude võtmine seoses puuetega inimestega

1. Puuetega inimeste puhul võrdse kohtlemise põhimõtte järgimise tagamiseks tuleb artiklis 3 nimetatud valdkondades võtta mõistlikke abinõusid.
2. Lõike 1 kohaldamisel on mõistlikud abinõud vajalikud ja asjakohased muudatused ja kohandused, mis ei põhjusta ebaproportsionaalset või põhjendamatut koormust, kui see on konkreetsel juhul vajalik, et tagada puudega isikule teistega võrdsetel alustel juurdepääs sotsiaalkaitsemeetmele, juurdepääs haridusele ning kaupade ja teenuste kättesaadavus ja pakkumine käesoleva direktiivi kohaldamisalas.
3. Eluaseme pakkumisel ei pea selle pakkuja lõigete 1 ja 2 alusel tegema hoones ehituslikke muudatusi ega nende eest maksma. Kooskõlas siseriiklike õigusnormide ja tavadega nõustub eluaseme pakkuja selliste muudatustega, kui neid rahastatakse muul viisil ning kui see ei põhjusta neile ebaproportsionaalselt suurt koormust.
4. Käesoleva artikli sätteid ei piira konkreetsete kaupade või teenustega seoses ligipääsetavust või mõistlikke abinõusid käsitlevate liidu õigusnormide kohaldamist.

5. Selleks et hinnata, kas käesoleva artikli järgimiseks vajalikud meetmed põhjustavad ebaproportsionaalselt suurt koormust, tuleb arvesse võtta eelkõige järgmist:
- a) kohustatud isiku suurus, vahendid, laad ning netokäive ja kasum;
 - aa) negatiivne mõju puudega inimesele tulenevalt asjakohase ja vajaliku meetme mittepakkumisest;
 - b) asjakohase ja vajaliku meetme hinnangulised kulud;
 - c) hinnanguline kasu puuetega inimestele üldiselt, võttes arvesse asjakohaste kaupade ja teenuste kasutamise sagedust ja kestust ning seda, kui sageli müüja või pakkujaga suheldakse ning milline on nimetatud suhte kestus;
 - ca) avaliku sektori rahastamise summa, mis on kohustatud isikule kättesaadav asjakohase ja vajaliku meetme võtmiseks;
 - d)
 - e) asjakohase vallas- või kinnisvara ajalooline, kultuuriline, kunstiline või arhitektuuriline väärtus ja
 - f) asjakohaste meetmete turvalisus ja teostatavus.

Kui asjaomase liikmesriigi puuetega inimeste poliitika raames võetavad meetmed on piisavalt heastavad, ei loeta koormust ebaproportsionaalselt suureks.

2.

3.

Artikkel 5
Positiivsed meetmed

1. Pidades silmas täieliku võrdõiguslikkuse tegelikku tagamist, ei takista võrdse kohtlemise põhimõtte ühtki liikmesriiki säilitamast või kehtestamast erimeetmeid, et ära hoida või heastada usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumusega seotud halvemusi.

Artikkel 6
Miimumnõuded

1. Liikmesriigid võivad säilitada või kehtestada käesoleva direktiivi sätetest soodsamaid võrdse kohtlemise põhimõtte kaitset käsitlevaid sätteid.
2. Käesoleva direktiivi rakendamine ei õigusta mingil juhul selle diskrimineerimisvastase kaitse vähendamist, mis käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas oli liikmesriikides juba varem olemas.

II PEATÜKK

ÕIGUSKAITSEVAHENDID JA TÄITMINE

Artikkel 7

Õiguste kaitse

1. Liikmesriigid tagavad, et kõikidel isikutel, kes leiavad, et neid on võrdse kohtlemise põhimõtte eiramise tõttu õigusvastaselt koheldud, oleks võimalik kasutada haldus- või kohtumenetlust, kaasa arvatud lepitusmenetlust, kui nad peavad seda asjakohaseks, käesolevast direktiivist tulenevate kohustuste täitmise küsimuses isegi juhul, kui see töösuhe, millega väidetav diskrimineerimine kaasnes, on lõppenud.
2. Liikmesriigid tagavad, et ühingud, organisatsioonid või muud juriidilised isikud, kellel on kooskõlas siseriiklikus õiguses sätestatud kriteeriumidega õigustatud huvi käesoleva direktiivi sätete järgimise tagamiseks, võivad kaebuse esitaja nõusolekul esineda tema nimel või tema toetuseks kohtu- ja/või haldusmenetluses, mis toimub käesolevast direktiivist tulenevate kohustuste täitmise küsimuses.
3. Lõiked 1 ja 2 ei piira selliste siseriiklike eeskirjade kohaldamist, millega kehtestatakse võrdse kohtlemise põhimõtte küsimuses menetluse algatamise tähtajad.

Artikkel 8
Tõendamiskohustus

1. Liikmesriigid võtavad kooskõlas oma õigussüsteemiga vajalikud meetmed tagamaks, et kui isik, kes leiab, et ta on võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamata jätmise tõttu kannatanud, esitab kohtule või muule pädevale asutusele asjaolud, mille põhjal võib eeldada, et on toimunud diskrimineerimine, peab kostja tõendama, et diskrimineerimiskeeldu ei ole rikutud.
2. Lõige 1 ei takista liikmesriikidel kehtestamast hagejale soodsamaid tõendamisreegleid.
3. Lõiget 1 ei kohaldata kriminaalmenetluse suhtes.
4. Liikmesriigid võivad otsustada mitte kohaldada lõiget 1 menetluste suhtes, mille korral uurib juhtumi asjaolusid kohus või muu pädev asutus.
5. Käesoleva artikli lõikeid 1, 2, 3 ja 4 kohaldatakse ka kohtumenetluse suhtes, mis on ette nähtud artikli 7 lõikega 2.

Artikkel 9
Ohvristamine

Liikmesriigid võtavad oma õigussüsteemis meetmeid, mis on vajalikud, et kaitsta üksikisikuid mis tahes pahatahtliku kohtlemise või negatiivsete tagajärgede eest, mis on seotud kaebuse või menetlusega, mille eesmärk on tagada võrdse kohtlemise põhimõtte järgimine.

Artikkel 10
Teabe levitamine

Liikmesriigid tagavad, et käesoleva direktiivi alusel vastu võetud sätted ja juba kehtivad asjakohased sätted tehakse liikmesriikide territooriumil asjaomastele isikutele sobival viisil teatavaks.

Artikkel 11
Dialoog asjaomaste sidusrühmadega

Eesmärgiga toetada võrdse kohtlemise põhimõtte järgimist, toetavad liikmesriigid dialoogi asjaomaste sidusrühmadega, kellel on kooskõlas siseriiklike õigusnormide või tavadega õigustatud huvi aidata võidelda käesolevas direktiivis esitatud alustel ja selles hõlmatud valdkondades aset leidva diskrimineerimisega.

Artikkel 12

Võrdset kohtlemist edendavad asutused

1. Liikmesriigid määravad asutuse või asutused, kelle ülesanne on edendada kõikide isikute võrdset kohtlemist, sõltumata nende usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest. Need asutused võivad moodustada osa asutustest, kelle ülesandeks on siseriiklikul tasandil tegeleda inimõiguste kaitsega või üksikisiku õiguste kaitsega.
2. Liikmesriigid tagavad, et nende asutuste pädevusse kuulub:
 - a) diskrimineerimise ohvritele sõltumatu abi osutamine diskrimineerimist käsitlevate kaebuste esitamisel, piiramata seejuures ohvrite ja artikli 7 lõikes 2 loetletud ühingute, organisatsioonide või muude juriidiliste isikute õigusi,
 - b) diskrimineerimist käsitlevate sõltumatute uuringute korraldamine ning
 - c) sõltumatute aruannete avaldamine ja soovitude esitamine seoses diskrimineerimise asjaoludega.
- 3.

III PEATÜKK

LÕPPSÄTTED

Artikkel 13

Nõuete järgimine

Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et tagada käesolevas direktiivis hõlmatud valdkondades võrdse kohtlemise põhimõtte järgimine ning et eelkõige:

- a) tunnistatakse kehtetuks kõik võrdse kohtlemise põhimõttega vastuolus olevad õigus- ja haldusnormid;
- b) tunnistatakse või võidakse tunnistada tühiseks või ära muuta kõik võrdse kohtlemise põhimõttega vastuolus olevad lepingulised sätted, ettevõtjate sisekorraeeskirjad ning tulundus- või mittetulundusühingute tegevust reguleerivad eeskirjad.

Artikkel 14

Karistused

Liikmesriigid kehtestavad karistusnormid, mida kohaldatakse käesoleva direktiivi alusel vastu võetud siseriiklike sätete rikkumise korral, ning võtavad kõik vajalikud meetmed, et tagada kõnealuste normide rakendamine. Karistuseks võib olla kahju hüvitamine, kusjuures hüvitise ülemmäär ei tohi olla eelnevalt kindlaks määratud, ning karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.

Artikkel 14a

Soolise aspekti arvestamine

Kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 8 võtavad liikmesriigid käesoleva direktiivi rakendamisel arvesse eesmärgi kaotada ebavõrdsus meeste ja naiste vahel ning edendada nende võrdõiguslikkust.

Artikkel 15
Rakendamine

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt ... [neli aastat pärast direktiivi vastuvõtmist]. Liikmesriigid teatavad nendest viivitamata komisjonile ja edastavad komisjonile kõnealuste normide teksti.

Kui liikmesriigid need normid vastu võtavad, lisavad nad nende ametlikul avaldamisel nendesse või nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

1a.

1b.

1c.

2. Seoses artikliga 4a võivad liikmesriigid otsustada pikendada lõikes 1 osutatud ülevõtmisperioodi kuni kaks aastat. Selleks teavitavad liikmesriigid komisjoni sellisest otsusest ja teatavad asjakohase ülevõtmiskuupäeva [neli aastat pärast vastuvõtmist].

2a.

3.

3a.

4. Liikmesriigid edendavad võrdset kohtlemist ja mittediskrimineerimist käsitlevate andmete kogumist. Andmeid kogutakse vastavalt riigisisestele õigusnormidele ja tavadele ning kooskõlas kohaldatava liidu õigusega, eelkõige isikuandmete kaitset käsitlevate õigusaktidega.

Artikkel 16

Aruanne

1. Liikmesriigid edastavad hiljemalt [kaks aastat pärast artikli 15 lõikes 1 sätestatud kuupäeva] ja seejärel iga viie aasta tagant komisjonile kogu vajaliku teabe, et komisjon saaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule koostada aruande käesoleva direktiivi kohaldamise kohta.
2. Komisjoni aruandes võetakse vajaduse korral arvesse liikmesriikide, võrdõiguslikkuse küsimusega tegelevate riiklike asutuste ja asjaomaste sidusrühmade ning Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti seisukohti. Vastavalt soolise aspekti arvestamise põhimõttele peab selles aruandes muu hulgas sisalduma hinnang, kuidas võetud meetmed on mõjunud naistele ja meestele. Vastavalt saadud andmetele võib aruanne vajaduse korral sisaldada ettepanekuid käesoleva direktiivi läbivaatamise ja ajakohastamise kohta.

Artikkel 17

Jõustumine

Käesolev direktiiv jõustub selle *Euroopa Liidu Teatajas* avaldamise päeval.

Artikkel 18

Adressaadid

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele.
